

ПІДГОТОВКА КОНСОЛІДОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК НАПРЯМ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Розглядаються питання адаптації діяльності бібліотек до сучасного інформаційно-комунікаційного середовища в контексті посилення аналітичної складової їх інформаційної роботи. Як ефективний засіб інформаційного забезпечення потреб сучасних користувачів пропонується консолідована інформація як результат аналітико-синтетичного перетворення вихідних даних на знання.

Ключові слова: консолідована інформація; підготовка фахівців у сфері консолідованої інформації; бібліотеки; продукти консолідації інформації; методи консолідації інформації; види інформаційно-аналітичних документів.

Стрімке зростання впливу науки та нових технологій на всі аспекти функціонування суспільства зумовило актуальність дослідження інноваційної моделі розвитку діяльності всіх типів бібліотек. Університетські бібліотеки, як і інші інформаційні структури, потребують трансформування своєї діяльності відповідно до постійної трансформації сучасного інформаційно-комунікаційного середовища, виробництва і поширення значних обсягів фрагментованих даних, відсутністю потрібних відомостей та дефіцитом часу на пошук і обробку інформації для прийняття ефективних рішень у сфері базової діяльності користувачів. Ефективним засобом вирішення окреслених проблем є, на наш погляд, консолідована інформація. Такий вид інформації спрямований на усунення інформаційних перешкод, які постають на сьогодні перед користувачами: збільшення обсягів неструктурованої або слабо структурованої інформації, мова і термінологія джерел інформації, семантичні особливості, форма подання інформації, надійність і достовірність інформації.

Про затребуваність означеного виду інформації свідчить й той факт, що на сьогодні у багатьох вітчизняних ЗВО здійснюється підготовка фахівців у сфері консолідованої інформації (Київський Національний університет ім. Т. Шевченка (факультет інформаційних технологій, кафедра технологій управління); Національний університет «Львівська політехніка» (Інститут гуманітарних та соціальних наук); Львівський національний університет імені Івана Франка (економічний факультет); Національний авіаційний університет (Інститут інформаційно-діагностичних систем, кафедра безпеки інформаційних технологій); Національний університет «Одеська юридична академія» (Інститут інтелектуальної власності і права); Державний інститут інтелектуальної власності (м. Київ); Харківський національний університет радіоелектроніки (кафедра соціальної інформатики); Приазовський державний технічний університет (Економічний факультет, кафедра інновацій і управління); Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (Комп'ютерні та інформаційні технології, кафедра «Інформатика та інтелектуальна власність»); Вінницький національний технічний університет (факультет менеджменту та інформаційної безпеки); Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (факультет комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії, кафедра комп'ютерних наук); Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародної інформації (м. Луцьк) та інші).

Питання виробництва і поширення консолідованої інформації активно обговорюються у фаховому середовищі, в основному, привертаючи увагу спеціалістів сфери інформаційної діяльності та IT-технологій (Т. Сарацевіч, А. Дерев'яно [4], М. Бондаренко, С. Маторін, К. Соловьева, В. Литвин, О. Матвієнко, Н. Кунанець, В. Пасічник, Т. Лугова, О. Грицунов, В. Гужва, П. Жежнич, О. Черняк, П. Захарченко та інші). Однак, термінологічно поняття «консолідована інформація», на наш погляд, визначене недостатньо чітко. Найчастіше консолідована інформація використовується в галузі економіки. З огляду на це, процес консолідації інформації ототожнюється з процесом конкурентної (ділової) розвідки. А термін «консолідована інформація» розглядають як переклад з англійської понять «Competitive intelligence» (конкурентна розвідка) або «Business intelligence» (ділова розвідка).

Метою нашого повідомлення є визначення сутнісних рис консолідованої інформації як засобу інформаційного забезпечення користувачів та визначення ролі бібліотечних установ у процесах виробництва і поширення такого виду інформації.

Консолідовану інформацію фахівці розглядають, по-перше, як фізично зібрану, об'єднану (інтегровану) в одному місці інформацію; по-друге, – як інтелектуально опрацьовану і представлену відповідно до потреби споживача інформацію, яка може бути безпосередньо використана для прийняття рішення. Вважаємо, що саме останній підхід адекватно відображає сутнісні риси консолідованої інформації. Основною характеристикою процесу консолідації вважаємо перетворення даних, інформації на знання, тобто на релевантну інформацію, створену для вирішення конкретної проблемної ситуації в сфері базової діяльності споживача і представлену у формі, найбільш прийнятній для використання. Стверджуємо, що консолідована інформація є вторинною. Її можна розглядати як інформаційну модель предметної галузі, що стосується сфери базової діяльності користувача.

Якщо консолідовану інформацію використовують у галузі економіки, то її ототожнення з поняттями конкурентної (ділової) розвідки виглядає цілком логічним. Адже процес консолідації в такому випадку спрямований на дослідження мікро- та макросередовища відповідних суб'єктів економіки (бізнесу). На нашу думку, не слід обмежувати сферу застосування консолідованої інформації лише бізнес-середовищем, оскільки базова діяльність споживачів може реалізуватися також і у невиробничій сфері. Зокрема, на сьогодні консолідованої інформації гостро потребують владні структури для формування ефективних моделей розвитку соціальних систем. Т. Гранчак, досліджуючи особливості підготовки фахівців аналітичного профілю, визначає ринок аналітики так:

- політика (підготовка інформаційного підґрунтя ухвалення рішень для урядових структур різного рівня, для політичних партій, окремих політиків, захист інформаційного простору, виявлення й нейтралізація інформаційних маніпуляцій тощо);
- бізнес (аналіз попиту, збуту, аналіз ефективності просування продуктів, організації роботи фірми, інформаційного супроводу бізнес-проектів, протидії і нейтралізація інформаційних атак тощо);
- наука (аналіз ефективності та інформаційне представлення наукової діяльності наукових установ, наукових видань, окремих науковців);
- освіта (моніторинг нормативно-правових документів у сфері освіти, аналіз і прогнозування освітньої діяльності ЗВО);
- веб-середовище (просування інформації в інтернет-середовищі) [2].

Бібліотеки, в т.ч., університетські, безперечно повинні на сьогодні активно долучатися до виробництва і поширення консолідованої інформації в сфері

науки та освіти. Вони мають вагомі напрацювання щодо методики підготовки консолідованої інформації. Процес консолідації інформації включає традиційні процедури аналітико-синтетичної переробки інформації, що покладені в основу створення бібліографічної, реферативної, оглядової інформації. Результатом консолідації даних є продукти консолідації інформації. Відмінність продуктів консолідації інформації від інших документів полягає, насамперед у тому, що вони є результатом опрацювання інформації, яка міститься у вихідних (або первинних) документах. У такому контексті поняття «інформаційні продукти» та «продукти консолідації інформації», на наш погляд, можна використовувати як синоніми, оскільки вони мають спільну мету – здійснювати інформаційно-аналітичний супровід базової діяльності споживачів.

Зауважимо, що в цьому повідомленні продукти консолідації інформації розглядаються з погляду методики інформаційно-аналітичної діяльності. У процесі опрацювання вихідної інформації відбувається її згортання, завдання якого полягає у змістовній оцінці значимості документа та зменшення фізичного обсягу документа за умови мінімальної втрати інформативності. Поза нашою увагою залишаються ІТ-продукти консолідації інформації, серед яких виокремлюють: OLTP – online transaction processing – управління транзакціями в реальному часі (традиційне завдання СУБД); OLAP – аналітика в реальному масштабі часу; Data warehouse – побудова сховищ даних; Data mining – аналіз і видобуток даних в автоматизованому режимі реального часу. Їхній аналіз заслуговує, на нашу думку, окремого розгляду в контексті розвитку сучасних систем штучного інтелекту як засобів продукування консолідованої інформації.

Зазначимо, що доволі чітко основні характеристики продуктів консолідації інформації сформульовано у наукових розвідках Г.В. Сілкової. Зокрема, дослідниця виокремлює такі головні ознаки продуктів консолідації інформації, обумовлені завданнями інформаційної діяльності: згорнутість інформації, тобто таке перетворення вихідної інформації, яке дозволяє представити зміст у скороченому вигляді без втрат семантичних властивостей вихідних джерел; оглядовість інформації, легкість її сприйняття, завдяки скороченим формам її подання, що забезпечує можливість оперативного ознайомлення з великими масивами інформації з метою виявлення необхідних споживачеві відомостей; модельність – представлення моделей як окремих документів (наприклад, у рефераті), так і моделей документних потоків (у реферативних журналах (РЖ), бібліографічних посібниках), а також моделей теми, проблеми (в оглядах, оглядових довідках) або події (у прес-релізі), моделі діяльності (в інформаційному звіті про діяльність) [5].

Зважаючи на вищезазначені особливості продуктів консолідації інформації, слід виокремити в їх системі дві підсистеми: перша включає продукти, які є результатом макрозгортання інформації: (бібліографічна продукція); друга – містить документи, які створені шляхом мікрозгортання відомостей із вихідних документів (інформаційно-аналітична продукція). Бібліографічна продукція є традиційним результатом інформаційної діяльності бібліотек, а інформаційно-аналітичні документи стали результатом діяльності бібліотечних установ в ході їх поступової трансформації у сучасні інформаційні центри.

Досить вдалим, на наш погляд, є й підхід до класифікації продуктів консолідації інформації, запропонований Н. Автономовою. Дослідниця умовно виокремлює у їх складі дві групи: 1) документи, що оперативно надають довідкову інформацію для будь-якої сфери суспільної діяльності, зокрема при прийнятті управлінських рішень, під час наукових досліджень чи виробництва, економіч-

ної, політичної діяльності тощо; 2) документи, які є результатом інформаційно-логічного аналізу вихідних джерел і містять оцінку повідомлень, ідей, концепцій, прогнозів, рекомендацій тощо. Документи першої групи надають не просто фактографічні дані, а опрацьований відповідним чином матеріал, який відрізняється від традиційних інформаційних видань довідкового характеру оперативністю, динамізмом, індивідуалізацією підходу до виробництва при збереженні достатньої надійності повідомлень. Їх завдання полягає в орієнтуванні користувача в документних потоках з метою забезпечення якісного проведення діяльності суб'єктами управління в умовах дефіциту часу, прискорення темпів виробництва і пов'язано з цим оперативністю у прийнятті рішень, необхідності врахування великої кількості взаємопов'язаних фактів, обов'язковості ознайомлення з новими явищами, процесами, методами стосовно різних галузей знань тощо. Видовий асортимент таких документів представлений різноманітними за методикою створення інформаційно-аналітичними довідками (оглядові, ситуативні, моніторингові, експрес-довідки, бізнес-довідки та інші), що дають змогу отримати чіткі уявлення про стан проблеми і висвітлення основних результатів досліджень у певній галузі, орієнтуватися в сукупності фактів, отриманих ученими та фахівцями; дось, що містять не тільки біографічні, статистичні, економічні та інші дані, але й інформацію про сфери інтересів та впливу, політичні інтереси та лоббі, зв'язки з політичними та бізнес-групами, вплив чи зв'язки з медіа-ресурсами, та в аналітичному обслуговуванні стають основою для підготовки таких продуктів, як бази даних, лістинги, різноманітні бізнес-довідки тощо; дайджестами, що в аналітичному обслуговуванні передбачають певне авторство. Таке авторство проявляється в «панорамному» баченні проблеми, яка на початковому етапі може бути нечітко окреслена; у пошуку інформації; у витягу необхідних фрагментів тексту; у групуванні матеріалів, тобто у створенні нового матеріалу під потреби замовника, завдання, рішення, що приймається керівником. Вибір саме таких видових форм цієї групи видань обумовлений необхідністю викладу інформації в стислій формі, що усуває надмірну деталізацію, «інформаційні шуми» та сприяє таким чином її оперативному сприйняттю та кращому розумінню.

На відміну від інформаційних продуктів першої групи, документи другої групи звільняють користувача від самостійного перегляду вихідних джерел з метою виявлення необхідних відомостей. Такі продукти створюють у результаті інформаційно-логічного та концептографічного аналізу певної сукупності опублікованих та неопублікованих документів, повідомлень та доводять інформацію до користувача у вигляді «нового знання». Такі продукти не просто орієнтують користувача в документних потоках, спрощуючи до них доступ, а надають допомогу в розумінні інформації на вищому рівні, створюючи так звану знансєву інформацію. Серед цієї групи документів – аналітичні огляди (огляди-висновки, огляди-прогнози), рекомендаційна та проблемна записки, прогнози, звіти, аналітичні доповіді тощо. Вибір зазначених видових форм цієї групи обумовлений необхідністю вмістити у відповідній інформаційний документ матеріали різного характеру аналітичні, реферативні, незначною мірою бібліографічні, доповнивши їх коментарями, висновками, прогнозами фахівців-аналітиків, що створює у наслідку синтетичний інформаційно-аналітичний документ, який забезпечує панорамне бачення досліджуваного питання чи проблеми. Крім того, такі інформаційні форми дають змогу синтезувати в одному виданні дані з різних галузей знань [1].

На нашу думку, найбільш цінними для користувачів є продукти консолідації, які містять не тільки всебічний аналіз проблеми базової діяльності, а й пропонують декілька варіантів її вирішення.

Отже, на сьогодні найбільш затребуваними є відомості, що дають користувачам змогу ефективно вирішувати конкретні завдання їх базової діяльності. Це рівень так званого концептографічного обслуговування, що ґрунтується на використанні продуктів консолідації інформації, які є результатом інформаційно-аналітичних досліджень і містять у своєму складі вивідне знання (багатоваріантні моделі розвитку сфери базової діяльності споживача інформації). Такий погляд співвідноситься з визначенням поняття «консолідована інформація», що пропонується Н. Кунанець та В. Пасічником: «одержані з кількох джерел та системно інтегровані різнотипні інформаційні ресурси (знання), які в сукупності наділені ознаками повноти, цілісності, несуперечності та становлять адекватну інформаційну модель проблемної сфери з метою її аналізу, опрацювання та ефективного використання в процесах підтримки прийняття рішень» [3, с.62]. Саме над удосконаленням методики виробництва продуктів, що є результатом інформаційно-логічного та концептографічного аналізу, повинні сьогодні працювати бібліотеки, щоб не втратити свої позиції в конкурентному середовищі сучасного інформаційного ринку.

Отже, консолідована інформація являє собою систематизовані знання, які споживач може безпосередньо використати для оптимізації процесу прийняття управлінських рішень. Характерними рисами сучасних продуктів консолідації інформації є посилення когнітивної складової. Забезпечити підготовку таких документів дозволяють сучасні інформаційно-аналітичні системи (ІАС). Традиційно найскладнішим етапом процесу консолідації інформації є не пошук, а перетворення даних. В основі обробки фактографічних даних ІАС найчастіше використовують методи OLAP-аналізу та Data Mining (виявлення послідовностей, асоціацій, дерева рішень тощо). Подальше вдосконалення процесів виробництва продуктів консолідації інформації пов'язане з використанням можливостей так званих систем інтелектуальної обробки текстів, що забезпечували б опрацювання, виробництво та керування знаннями. Використання ІТ дає змогу підвищити ефективність опрацювання вихідної інформації в процесі консолідації інформації шляхом підвищення оперативності обробки та структуривання даних. Окрім того, ІТ дозволяють розширити ресурсну базу створення продуктів консолідації інформації та збільшити їх видовий асортимент за рахунок нових жанрів. Їх використання забезпечує дослідження процесів базової діяльності користувачів у режимі інформаційного моделювання на базі аналітичного опрацювання значних обсягів інформації, виявлення тенденцій їх розвитку та складання рекомендацій і прогнозів із використанням інформації так званого експертного середовища. На нашу думку, поєднання можливостей сучасних ІАС та інтелектуальних здібностей фахівців у сфері інформаційної аналітики забезпечить високу якість продуктів консолідації інформації як сучасного засобу інформаційного забезпечення користувачів.

Отже, бібліотеки, в т.ч., університетські, повинні поступово переходити до виробництва інформаційно-аналітичної продукції для споживачів, яка містить вивідне знання. Інноваційний вектор розвитку означених процесів інформаційної діяльності бібліотек пов'язаний, на нашу думку, з впровадженням адекватних сучасному інформаційно-комунікаційному середовищу засобів виробництва та поширення консолідованої інформації та підвищенням рівня підготовки фахівців бібліотечної галузі.

Список використаних джерел:

1. Автономова Н. Формування системи інформаційно-аналітичних видань вітчизняних наукових бібліотек. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського*. Київ, 2012. Вип. 33. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/nbnbuimviv_2012_33_40 (дата звернення: 01.05.2018).
2. Гранчак Т. Дисципліна аналітичного профілю як компонент програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». URL: www.nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3079:distsiplini-analitchnogo-profilu-yak-komponent-programi-pidgotovki-bakalavriv-zi-spetsialnosti-informatsijna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava&catid=81&Itemid=415 (дата звернення: 01.05.2018).
3. Кунанець Н.Е., Пасічник В.В. Вступ до спеціальності «Консолідована інформація»: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Пасічника; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2010. 194 с. (Серія «Консолідована інформація»).
4. Сарацевич Т. Курс консолідації інформації: Руководство для обучения и тренинга по анализу, синтезу и переупаковке информации (предварительная версия) / пер. с англ. А.С. Деревянко (2010). Париж: Юнеско, 1986. 128 с. URL: <http://khpri-iip.mipk.kharkiv.edu/library/extent/ii/tef/index.html>; оригінал: URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000698/069802eo.pdf> (дата звернення: 01.05.2018).
5. Злюкова Г.В. До питання класифікації інформаційно-аналітичної продукції. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського*. Київ, 2014. Вип. 37. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/nbnbuimviv_2013_37_6 (дата звернення: 2.05.2018).

The questions of adaptation of library institutions to the modern information and communication environment in the context of strengthening the analytical component of their informational work are considered. As an effective means of information provision for the needs of modern users, consolidated information is offered as a result of analytical and synthetic transformation of output data into knowledge.

Key words: *consolidated information, training of specialists in the field of consolidated information, libraries, products of consolidation of information, methods of consolidation of information, types of information and analytical documents.*

Отримано: 07.05.2018

УДК 130.2-044.922:316.32:004

В. Б. Шевченко, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ЛЮДИНИ МАЙБУТНЬОГО В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стаття присвячена інформаційному суспільству, розумінням зв'язку цінностей між собою, зв'язку з соціальними та культурними чинниками і структурою особистості людини майбутнього.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, цінності, філософсько-культурологічний аспект, людина майбутнього.*

Світова наукова думка визначає перехід людства до третьої стадії розвитку цивілізації, тобто такого розвитку, який породжує «інформаційне суспільство», логічним й закономірним продовженням попередніх етапів розвитку соціуму. В останні три десятиріччя філософсько-епістемологічний, філософсько-етичний і філософсько-соціологічний аспекти усвідомленого саморозвитку особистості розроблялись Г.Ю. Глезерманом, І.А. Донцовим, Ю.Я. Злотніковим,